

DOKUMENTA FILATELISTIČKE JUDAIKE II
PHILATELIC JUDAICA DOCUMENTS II

BEOGRAD 2008

Republika Srbija
Ministarstvo rada i socijalne politike
Sektor za boračko-invalidsku zaštitu

Realizacija izložbe "Dokumenta filatelističke judaike II" omogućena je razumevanjem i podrškom Sektora za boračko-invalidsku zaštitu Ministarstva rada i socijalne politike Vlade Republike Srbije.

IZLOŽBA „DOKUMENTA FILATELISTIČKE JUDAIKE II“

Cilj ove izložbe je da se na dosada neuobičajeni način, preko dokumenata pisane međusobne komunikacije prikaže prisustvo Jevreja na prostorima zemalja ex-Jugoslavije. Svaki izloženi eksponat zadovoljava neki od kriterijuma: ili je upućen od strane Jevreja, ili je primalac Jevrej, ili je izložena npr. razglednica koja je izdata od strane Jevreja, ili se odnosi na kakav događaj u vezi sa Jevrejinma ... Celokupni materijal izložen je po grupama: dopisne karte, pisma, razglednice, poštanske i taksene marke, pošta iz zarobljeničkih i koncentracionih logora i sl.

Ovakvim pristupom omogućeno je da iz zaborava izrone i ponovo se pojave nekada poznata imena iz poslovnog sveta, kulturnih poslenika, advokata, firmi.

תערוכה " מסמכים של יודאיקה פילאטליסטית 2 "

מטרה של תערוכה הזאת היא להראות בשיטה קצת לא רגולרית, עם שימוש של מסמכים של תקשורת, איך היהודים היו נוכחים בשטח של יוגוסלביה לשעבר.

כל אחד מהמוצגים מתאים לאחד מהקריטריונים האלה:
או שיהודי שלח אותו, או שהמקבל הוא יהודי, או למשל גלויה מיוצרת על-ידי יהודי, או יש בגלויה תמונה קשורה ליהודים...
כל החומר מוצג בקבוצות: גלויות, מכתבים, בולי דואר, בולי מס, מכתבים ממחנות ריכוז, מכתבים ממחנות עבודה...
עם גישה כזאת נתונה הזדמנות לשמות מהעולם העסקים, תרבות, עורכי-דין, חברות. לראות שוב פעם את האור של יום.

IZLOŽBA DOKUMENTA FILATELISTIČKE JUDAIKE II
EXHIBITION PHILATELIC JUDAICA DOCUMENTS II
9 - 16. septembar 2008.

Otvaranje / Exhibition Opening Ceremony
Utorak, 9. septembra 2008. u 13 sati
Tuesday, 9th september 2008 at 13 pm

Izložbu priredjuje / Exhibition by
Jevrejski istorijski muzej, Beograd
Kralja Petra 71a
telefon: 011 622 - 634
fax: 011 626 - 674

Jewish Historical Museum, Belgrade
71a Kralja Petra str.
phone: 381 11 622 - 634
fax: 381 11 626 - 674

Izložba je otvorena za posetioce:
ponedeljak - petak 11 - 19 sati
Exhibition is open for visitors
from 11 am to 19 pm, Monday to Friday

Dokumenta filatelističke judaike II su iz kolekcija
Judaica philatelic documents II are from collections

Vojislav BEGOVIĆ
Tugomir BRUKNER
Mirko CARAN
Ildi IVANJI
JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ, Beograd
Miloš JURIŠIĆ
Erih KOŠ
Zvi LOKER
Rista MILETIĆ
Eduard NOJMAN
Dejan POPOVIĆ
Jovan RELJIN
Gojko VRTUNIĆ

JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ U BEOGRADU

Celokupna istorija jevrejskog naroda obeležena je beskrajnou dijasporom, koja naročito dolazi do izražaja sa osvajačkim pohodima tada nepobedive Rimske imperije (63. god. pre n.e.). Ratovi i osvajanja teritorija vođeni u antičkom periodu, usloveli su velike i dugocrajne migracije stanovništva antičkog sveta, što je kasnije ostavilo duboke tragove i sasvim konkretne posledice u daljim istorijskim, kulturnim i demografskim tokovima jevrejskog naroda. Jevrejska istorija koja sada već broji oko 4000 godina, svakako sadrži nebrojeno mnogo istorijskih događaja koji su uslovljavali sam život sa svim njegovim aspektima. Bila je to osnova na kojoj su izgrađene legende, kultura, verovanja, celokupan način mišljenja i delovanja jednog specifičnog naroda, i na kojoj je već odavno formiran jedan složen, veoma čvrst običajni sistem.

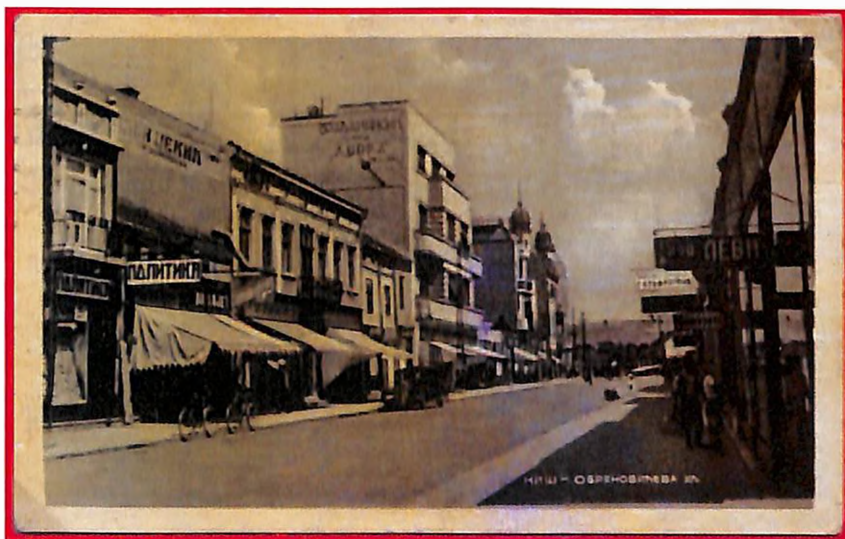
Raseljavanje po rimskim provincijama, značilo je raseljavanje po mnogim evropskim zemljama. Tokom vekova, formirane su dve velike demografske celi-

ne: Sefardi – Jevreji Pirinejskog poluostrva (Španije i Portugalije) koje je ova grupa Jevreja nastanjivala oko hiljadu godina, i Aškenazi – Jevreji centralne i istočne Evrope. Život u različitim geografskim, odnosno istorijskim i kulturnim okruženjima, neminovno je uticao na pojave običajnih specifičnosti, kao i na znatne jezičke razlike, a jezik kojim se govori može približiti ljude ili postaviti barijeru među njima. Sefardski Jevreji govorili su *ladino* ili *đudeo-espanjol*, a Aškenazi *jidiš* jezikom. Mada u uobličenoj formi, oba jezika su bila amalgami raznorodnih jezičkih elemenata koji su se u prvom slučaju zasnivali na španskoj, a u drugom, na nemačkoj govornoj osnovi.

Međutim, vekovni uticaji stranih, dominantnih okruženja, kao i sve objektivne razlike koje su se razvile između Sefarda i Aškenaza, ne zadiru u suštinu jevrejskog duhovnog bića, niti narušavaju njihovu zajedničku vezu sa izvornim običajnim sistemom, tradicijom i religijom, nastalim još u prapostojbini. Ta neverovatno snažna veza ostala je netaknuta, a zasniva se na specifičnom obeležju jevrejskog etnosa po kojem se verski i nacionalni identitet u potpunosti iz-

jednačavaju. Beskompromisno poštovanje religijsko-nacionalne suštine i rituala i običaja koji je podržavaju, upravo predstavlja onu tačku, ključnu u razumevanju jevrejskog naroda.

Srbiju već vekovima naseljavaju i Sefardi i Aške-

nazi. Sefardi su se doselili posle katoličkog, inkvizitorskog izгона iz Španije 1492., odn. iz Portugalije 1498. godine. Došli su u velikom broju u Beograd i južno od Beograda, u deo Srbije koja je tada bila u sastavu Turske imperije. Prema nekim podacima može se

opštine, mada ih je bilo i u drugim delovima Srbije. U vreme sefardskog naseljavanja, Aškenazi su već imali svoju opštinu u Beogradu, i delimično bili koncentrisani na savskoj padini, može se reći „preko puta“ Dorćola. Osim ova dva gradska jezgra beogradskog jevrejstva, mnoge sefardske i aškenaske porodice su živele i u drugim delovima Beograda. Prema nekim novijim podacima, računalo se da je u celoj Srbiji do II Svetskog rata živelo skoro 39.000 Jevreja, u samom Beogradu između 10 - 12.000.

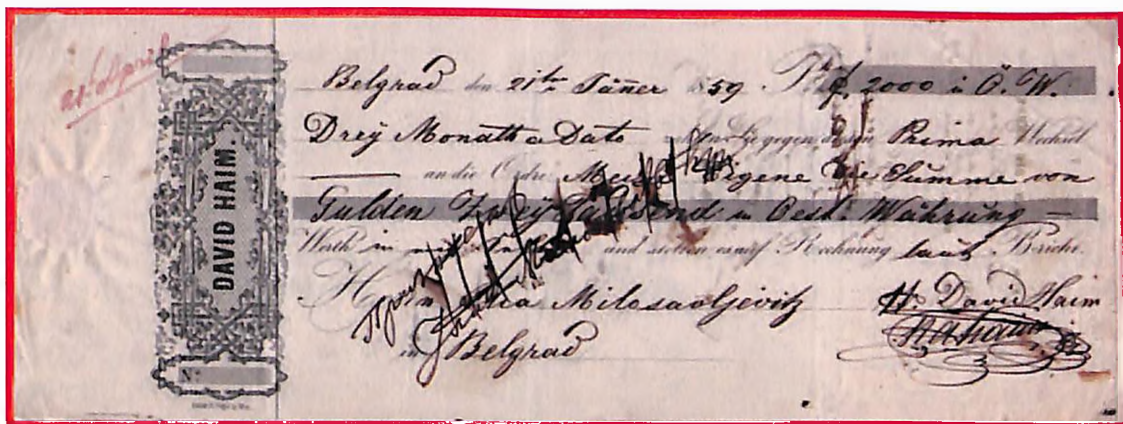
Ucl. Bečkerek — Sinagoga.

pretpostaviti da je sefardska jevrejska opština osnovana već dvadesetih godina XVI veka u Beogradu. Glavna koncentracija jevrejskog sefardskog stanovništva bila je na Dorćolu, koji je smatran jevrejskom *mahalom*. Za razliku od Sefarda koji su došli, uglavnom, u velikom migracionom talasu, Aškenazi su dolazili u malim grupama tokom celog srednjeg veka, da bi u XVIII i XIX veku njihovo doseljavanje bilo još intenzivnije. Zapravo su se sklanjali u našu zemlju bežeći iz srednje i istočne Evrope od raznih progona i pogroma. Najviše su naselili Vojvodinu, osnivajući brojne male

Podatke o jevrejskoj istoriji, umetnosti i etnologiji čuva Jevrejski istorijski muzej u Beogradu, osnovan 1948. godine. Muzej je u sastavu Saveza jevrejskih opština Srbije i predstavlja jednu celovitu, po mnogo čemu jedinstvenu muzejsku ustanovu u Srbiji. To je jedini jevrejski muzej u našoj zemlji, tematski specijalizovan, a sadržajno veoma kompleksan. Njegove zbirke su raznovrsne i

Dunavai Tsz

moгу se podeliti na nekoliko posebnih grupa predmeta:

- likovna (slike, crteži i skulpture);
- kulturno - istorijska, koja obuhvata dve podgrupe - zbirku medalja, znački i plaketa, i izvanrednu zbirku stare i retke knjige (tore, hagade, molitvenici, rukopisi, beleznice i knjige);
- istorijsku - Holokaust zbirku (logorski predmeti, žute trake i bedževi, lični predmeti žrtava nađeni u masovnim grobnicama, partizansko oružje);
- arheološku;
- i, svakako najatraktivniju, zbirku judaike - veoma specifičnu etnološku zbirku sa odlikama primenjene umetnosti koja sadrži: sinagogalne obredne predmete, kućne i lične obredne pred-

mete, amulete, bračne ugovore - ketube, odeću i nakit i posebnu zbirku predmeta koji su upotrebljavani u jevrejskim porodicama, a imali su praktičnu, svakodnevnu, ili određenu običajnu funkciju.

Osim muzejskog materijala, Jevrejski istorijski muzej ima sopstveni arhiv sa oko 1000 dužnih metara građe, čija dokumentacija i foto-dokumentacija svedoči o tri ključna perioda: životu i aktivnostima jevrejskih zajednica sa teritorije cele bivše Jugoslavije u periodima od pred kraj 19. veka pa do početka Drugog svetskog rata 1941. godine, zatim o Holokaustu u kojem su mnoge jevrejske opštine bukvalno nestale, kao i vremenu posle oslobođenja 1945. godine, kada se jevrejski život u bivšoj Jugoslaviji delimično obnovio i krenuo u raznim pravcima .

**MESNA CIONISTIČKA ORGANIZACIJA
U VELIKOM BEČKEREKU**

priređuje dne 3. marta u svima prostorijama
Hotela Vojvodine u 21 čas

**VELIKI PURIM-BAL
POD MASKAMA**

u korist daljeg pošumljivanja Palestinske šume
Kralja Petra Velikog Oslobođioca,
na koji Vas sa cenj. porodicom učtivo poziva

Odbor

Izložba „Dokumenta filatelističke judaïke II“, na svoj naèin, odraŒava Œivot Jevreja u svim podruèjima nekadašnje Jugoslavije i to kroz njihovu poštansku komunikaciju. Gledajući kroz pisma, memorandum, Œigove, razne marke i druge poštanske oznake, moŒemo da osetimo svu uobièajenost, taman kao i svu tragiènost tog jevrejskog Œivota koji se, u najvećem broju sluèajeva, završava u nemaèkim, ustaškim, i drugim logorima smrti tokom Drugog svet-skog rata. Kao i u prvom delu istoimene izloŒbe, koja je bila priređena 2006. godine u sveèanoj sali Jevrejske opštine Beograd (što je i sada sluèaj), korišćen je isti princip – izloŒena su filatelistièka dokumenta u kombinaciji razlièitih vrsta od razlièitih vlasnika, individualnih i institucionalnih. Jevrejski istorijski muzej èuva tuŒnu, i veoma reèitu zbirku logorskih dopisnica (mahom iz ustaškog logora smrti Jasenovca), iz kojih se vidi ili bar nasluèuje situacija u kojoj su ti neduŒni ljudi, u tom trenutku, Œiveli. Logorske dopisnice i pisma predstavljaju posebnu vrstu dokumentacije koja ima veliku vrednost za naš Muzej. One su izvanredno lièno, i istovremeno opšte istorijsko i socio-loško svedoèanstvo o jednom stvarnom, a opet teško shvatljivom vremenu zloèina.

Jevrejski istorijski muzej ima u

planu da oformi zbirku dokumenta filatelistièke judaïke poštujući arhivistiki princip, i oslanjajući se prvenstveno na svoj, originalni materijal. Ova zbirka bi zauzela posebno mesto u okviru šire istorijske, Holokaust archive. U

tome Muzej raèuna na stručnu pomoć svog dosadašnjeg saradnika i prijatelja, dr Mirka Carana, hiruga i filateliste, zahvaljujući kome su priređena ova dela ove zaista specifiène izloŒbe, koju je on i nazvao „Dokumenta filatelistièke judaïke“.

Od 1969. godine, kada je otvorena druga stalna postavka Jevrejskog istorijskog muzeja koja postoji i danas i, èudnovato, ne gubi na aktuelnosti, priređeno je oko 50 izloŒbi razlièitog karaktera. Muzej je priređivao umetnièke, još više studijske, istorijske, etnološke izloŒbe, od kojih su neke zaista privukle veliku pažnju široke javnosti. Međutim, dvodelna izloŒba „Dokumenta filatelistièke judaïke“ 2006 – 2008, unekoliko izlazi iz uobièajenih muzejskih okvira èineći interesantnu kombinaciju muzeoloških i filatelistièkih principa, sa ciljem da sa jednog specifiènog aspekta, pruŒi sliku ljudi i vremena u kojem su Œiveli, radili i nestali.

Vojislava Radovanović,

upravnik Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu

Prisustvo Jevreja na prostoru bivših jugoslovenskih zemalja seže u duboku prošlost, a materijalni dokazi o tome su veoma oskudni i nedostaje im kontinuitet. Jedan od najekskluzivnijih, ako ne i najekskluzivniji, pretstavljaju opeke iz Čelareva, koje se datiraju mnogo vekova unazad, i predstavljaju naučni izazov čije definitivno razjašnjenje još uvek ne postoji.

Potvrde o tom viševjekovnom prisustvu Jevreja nalazimo i preko toponima, retkih starih grobalja i veoma retkih pisanih dokumenata.

Burna novija istorija balkanskih zemalja, od XIX veka nadalje, sa svim svojim migracionim događanjima ne ostavlja po strani ni malobrojno jevrejsko stanovništvo koje dokazuje o svome postojanju ostavlja sada češće i u pisanim obliku, s obzirom na civilizacijska dostignuća u vidu omogućavanja pisanih veza među pojedincima. Polovinom XIX veka organizaciono se utvrđuju načini prikupljanja i prenosa pisanih poruka, što podrazumeva načine prenosa pošiljki kao i naplate takvih usluga. Pojav-

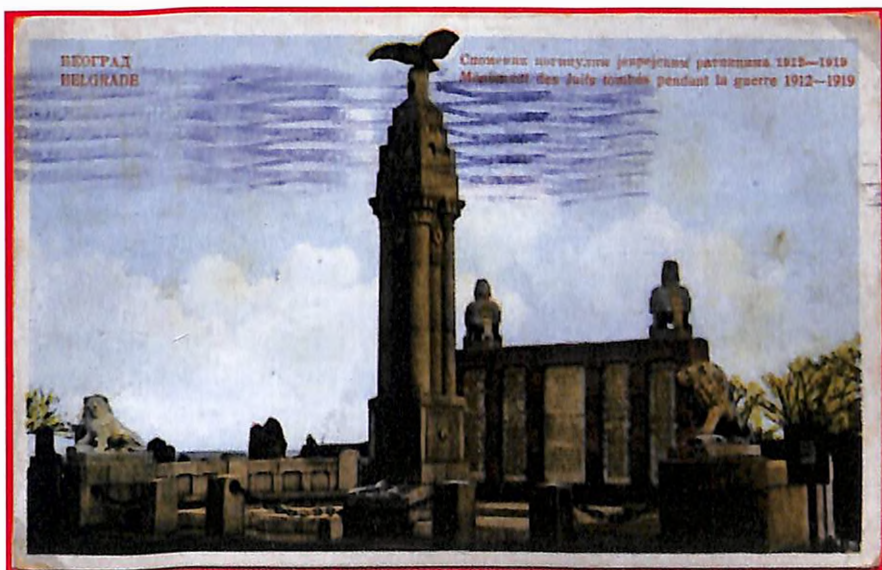
ljuju se jednoobrazne oznake izvršene naplate čime se u stvari postavljaju temelji za razvoj interesovanja koje je danas planetarno poznato pod imenom filatelija.

Cilj ove izložbe i jeste da pored postojećih naučnih disciplina poznatih po brižljivim pristupima kojima se obuhvataju različiti vidovi dokumentovanja prisustva Jevreja na ovim prostorima, bude iskorišćeno i do sada manje osvetljeno područje pisane komunikacije među Jevrejima, ali i od strane Jevreja prema nejevrejima kao i od nejevreja prema Jevrejima. Ovde spadaju i pisana dokumenta, poslata putem pošte, a koja se odnose na događanja u vezi sa Jevrejima, bez obzira ko su autori.

Svi izloženi objekti, kao osnovno obeležje i uslov da budu uvršćeni u zbirku moraju da imaju obeležje da su filatelistički objekti, tj. da postoji poštanska marka, ili neka od oznaka postanske manipulacije (poštanski žig, cenzurni žig i sl.) i ili da su jasno označeni kao tvorevine predviđene za prepisku zvaničnim ili ne-

zvaničnim putevima, što je bio slučaj sa prepiskom za vreme ratnih događanja.

Materijal koji je izložen, do sada uglavnom većinom nedostupan javnosti, čuva se u zbirkama Jevrejskog istorijskog muzeja u

Велики Рабинер поздравља престољонаследника у име Јеврејске општине приликом његовог доласка
11/8 1913. г.

Le grand rabbin salue le Prince héritier au nom de la mairie israélite, à l'occasion de son retour le 11 Août 1913.

Beogradu, a ustupljen je i od pojedinaca iz privatnih zbirki.

Raznovrsnost prikupljenog materijala uslovila je zbog preglednosti i boljeg uvida u osobnosti izloženih ekspozicija, podjela na grupe i područja koja se logički podrazumevaju.

Ovo je omogućilo da se pojave, preko filatelističkih dokumenata imena pojedinaca, firmi, ustanova, organizacija, događanja i sl. čime se postiže osnovni cilj:

spasavanje od zaborava nekadašnje postojanje jedne zajednice koja je tako surovo uništena.

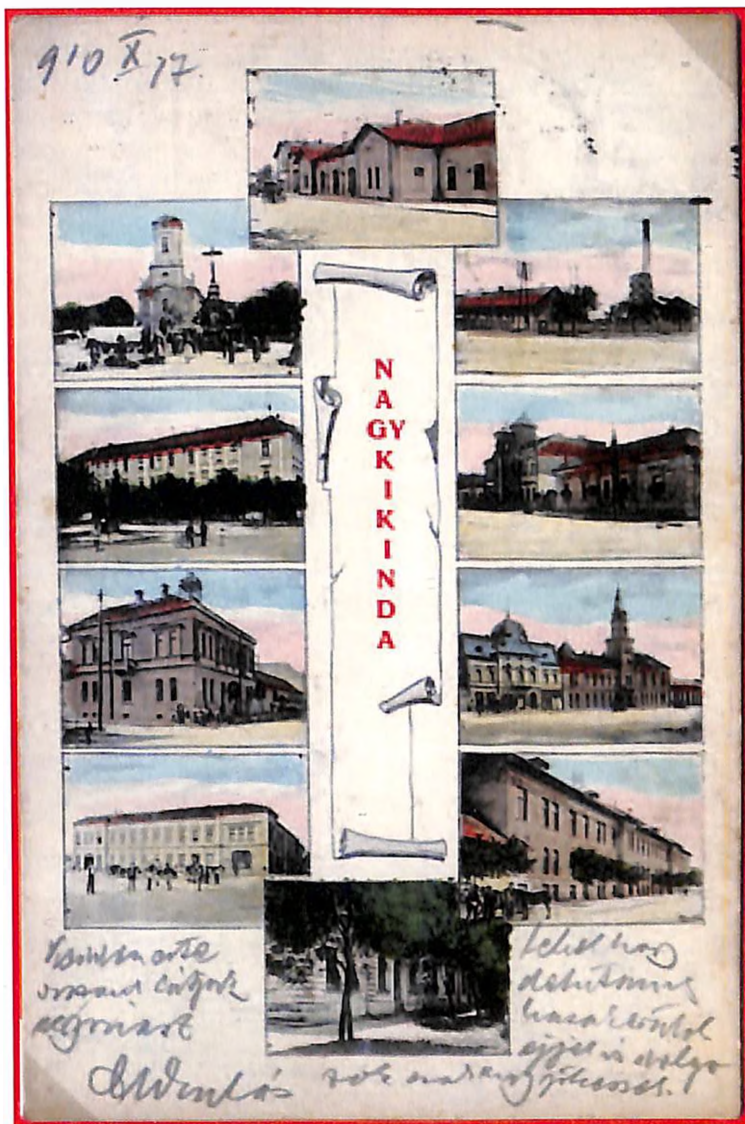
Izlagačka zamisao ostvarena je tako što svaka od grupa u koje je raspoređen izlagački materijal ima poseban uvodni tekst, a celokupna izložbena postavka ima Uvodni list sa podacima i objašnjenjima kao i ukazivanjima na posebnosti u zbirkama.

Mirko Caran

DOKUMENTA II

Izložba **Dokumenta filatelističke judaice II** zamišljena je kao nova prilika za širenje **informacija i ideja** na području istraživanja poštanskih dokumenata, fiskalija i srodnog materijala judaice. Ovakav koncept omogućio je menjanje, prilagodjavanje i proširivanje istraživanja filatelističkog materijala na beskrajno bogata područja života u vizuelnom, značenjskom i komunikacijskom smislu. Izložba dokumenata je samo jedna od takvih teritorija, na kojoj je identifikovan filatelistički materijal o dijalogu između različitih sredina i kultura u kojima su Jevreji živeli i njihovom doprinosu kulturnoj raznovrsnosti tih sredina, o dijalogu između jevrejskog identiteta i želje za uklapanjem u okolinu, ali i o tome kako se živelo, trgovalo, putovalo...

Nekoliko privatnih akumulacija judaičkog materijala, u izvesnom smislu već kreiranih koncepata sopstvenih muzeja, poslužile su kao izvor za postavku ovogodišnje izložbe i mapiranje filatelističke judaice prostora eks-Jugoslavije. U osnovnom pristupu, status filatelističkih objekata kao zadatih i celovitih poštanskih dokumenata proširen je njihovim istorijskim sadržajem u tematskom okviru judaice i čime je dopunjena

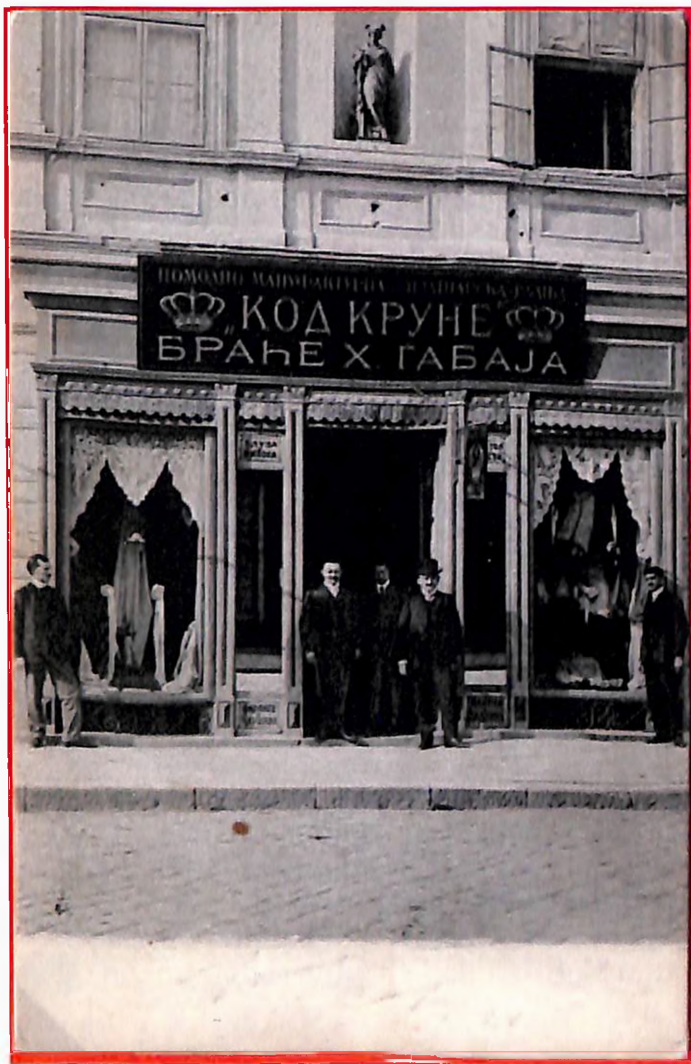
postojeća praksa izlaganja filatelističkog materijala. Naša ideja je da **Dokumenta** nastave svoje trajanje putem izložbi i derivata izložbi (kataloga i različitih nusproizvoda), bez ambicije za sveobuhvatnom istorijskom (re)konstrukcijom, već samo kao pokušaj dobijanja odgovora na pitanja „šta“ i „kako“ prikazati. U samoj obradi, učinjen je napor da se filatelističko čitanje poštanskih dokumenata pomeri ka suštinskom, istorijskom i sadržajnom.

Materijal filatelističke judaике prikazan na prvoj izložbi Dokumenta (2006) je u međuvremenu dopunjen

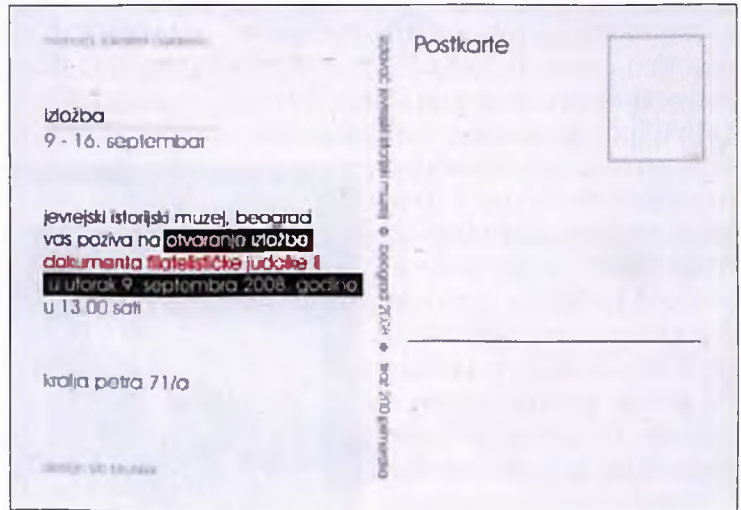
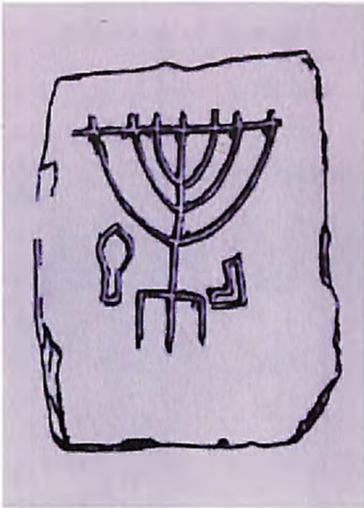
sa više objekata izvorne autentičnosti. Popunjavanje je vršeno ustaljenim načinima nabavke, najviše kupovinom, redje razmenom, a vrlo retko poklonima. Sve redje nabavke inače realtivno jeftinog sakupljačkog materijala ukazuje da izvori nisu izdašni pa je svaka kupovina od strane kolekcionara svojevrsna zaštita ovih vrednih dokumenata od propadanja ili trajnog uništavanja.

Na izložbi **Dokumenta II** posetiocima se, pored uživanja u vizuelnoj lepoti izloženog materijala, pruža još jedna prilika za susretanje sa arhivalijama sopstvenog života.

Vojislav Begović

IZLOŽBA DOKUMENTA FILATELISTIČKE JUDAIKE II PHILATELIC JUDAICA DOCUMENTS II EXHIBITION

postcard (avers & revers) - invitation card

special cancellation (exhibition opening day)

personalized postage stamp

artists stamps

art project: s&t brukner

OD KONCEPTA DO REALIZACIJE

Ovogodišnja izložba „Dokumenta filatelističke judaïke II“ je logičan nastavak prve izložbe održane pod tim imenom juna 2006. godine. Najveći broj eksponata nije bio u kolekcijama vlasnika pre dve godine i sada se prvi put izlaže. Samo jedan manji broj zbog svoje retkosti i značaja za realizaciju koncepta je ponovo uvršćen. U priredjivanju materijala za ovu izložbu zadržana je podela na grupe po srodnosti, s tim što su uvedene nove podgrupe koje se unekoliko izdvajaju po odedjenim različitostima.

Zbog bolje preglednosti, eksponati su postavljeni na standardne izložbene panoe dimenzije 90 x 130 cm. sa 16 listova formata A4, što odgovara međunarodnim propozicijama za izlaganje filatelističkog materijala. Svaki list je zaštićen odgovarajućom plastičnom folijom, a svaki eksponat sadrži odgovarajuće objašnjenje – legendu. Na prvoj izložbenoj ploči nalazi se uvodno objašnjenje, uvodni list, koji je ključ za razumevanje koncepcije izložbe.

Celokupni materijal je razvrstan i izložen po grupama. Svaka od grupa ima svoj uvodni list sa detaljnijim objašnjenjem kriterijuma za odgovarajuće grupisanje i povezivanje objekata. Kad god je bilo potrebno, zbog određenih odstupanja u osobenostima materijala, formirane su podgrupe

sa pripadajućim uvodnim listovima. Na ovakav način postignuta je povezanost izloženog materijala uz potrebna prateća objašnjenja, što daje dodatni kvalitet preglednosti izložbe, a da se pri tome nije odstupilo od suštine filatelije, poštanske manipu-

lacije sa ili bez poštanske marke. Težište nije samo na markama već i na poštanskim dokumentima, čime se potpunije povezuje obavljena pisana komunikacija sa sadržajem dokumenta o prisutnosti jevrejskog življa u ovoj sredini.

Nesumnjiv kvalitet, a i suština ove izložbe je upravo u tome što su u

pitanju dokumenta koja na ovakav način osvetljavaju raznovrsnost angažovanja pripadnika jevrejske zajednice u širem okruženju.

Dakle, uz dosledno uvažavanje navedenih principa da je svaki izloženi objekat direktno ili indirektno povezan sa prisustvom Jevreja na području zemalja ex-Jugoslavije, omogućeno je da izrone iz zaborava i ponovo se pojave nekada poznata imena iz poslovnog sveta, sveta trgovaca, kulturnih poslenika, firmi, advokata i drugih.

Ovakva vrsta svedočenja neuobičajena do sada, širokim korišćenjem najrazličitijeg filatelističkog materijala, uslovila je podelu na grupe i podgrupe:

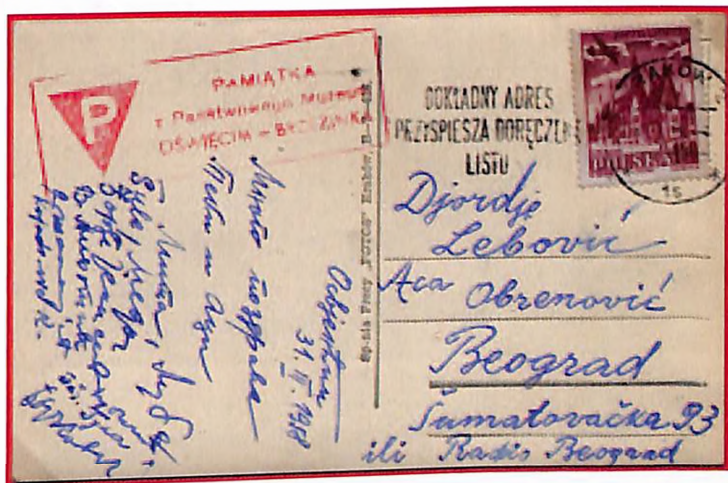
RAZGLEDNICE

U poslednjim decenijama XIX veka pojavile su se u poštanskom prometu razglednice na ko-

jima su prikazana naseljena mesta, gradska arhitektura, reprodukcije umetničkih dela, portreti, različiti propagandni sadržaji i sl. Ovde spadaju i originalne fotografije upotrebljene u poštanskoj prepisci, uglavnom sa porukama privatnog karaktera. Kada su slate Poštom na njima je trebalo zalepiti odgovarajuću marku kao potvrdu o podmi-
renim troškovima za prenos takve pošiljke.

Prikazane razglednice potiču od izdavača Jevreja koji su živeli na prostorima od kojih je posle I Svetskog rata formirana Kraljevina Jugoslavija.

Imena izdavača ili štampara najčešće su odštampana na poledjini, a na izložbenom listu su ona prikazana uvećana, uz rub razglednice. Najčešće se sreću

beogradski izdavači Moša Koen, Solomon J. Koen, Isak Bencion, S. Mešulam, iz Zemuna Isak Levi, u Sarajevu, Leon Finci, Papirnica Altarac, u Petrogradu Hugo Rajs, u Zagrebu R. Mosinger, i drugi.

DOPISNE KARTE

Uvodjenje dopisnih karata u poštanski promet počinje u drugoj polovini XIX veka. Lice dopisne karte rezervisano je za adresu primaoca, poštansku marku i pečat, a naličje za poruku pošiljaoca. Dopisnice sa uštampanom markom izdaje isključivo poštanska uprava. Pored ovih, u poštanskom prometu prihvatane su dopisne karte privatnih izdavača na kojima su uštampavane komercijalne ili reklamne poruke na koje je bilo obavezno zalepiti odgovarajuću marku

ZAROBLJENIČKA, LOGORSKA I ILEGALNA POŠTA

U neregularnim okolnostima, vojne pošte, zarobljenička ili logorska pošta i sl, dopisne karte su odpremane bez maraka, ali su takve pošiljke snabdevane odgovarajućim žigovima poštanskih manipulacija.

Postoje i veoma retki listovi ilegalno iznošeni iz zatvorskih uslova, obično sa dramatičnim porukama, naravno bez standardnih poštanskih obeležja.

ПОШТАНСКЕ MARKE

Poštanske marke kao sastavni delovi poštanske pošiljke i ovde su izložene delimično u toj funkciji ali su izloženi i pojedinačni primerci bilo zbog toga što su za njihove nacрте korišćeni umetnička dela slikara Jevreja ili su prikazani likovi Jevreja. Za poštanski saobraćaj korišćena su redovna izdanja maraka, a ređe i tzv. prigodna izdanja sa kojima su obeležavani značajniji datumi.

Maja 1948 g. emitovane su marke novonastale države Izrael koje su ovde prikazane kao pojedinačni primerci ili na poštanskim pošiljkama. Sa filatelističkog stanovišta najzanimljivije su marke Palestine sačuvane na veoma malom broju pošiljaka iz prepiske Jevreja sa ovih prostora prema svojim iseljenim srođnicima do II Svetskog rata. U zbirci se nalaze i pojedini primerci najranijih maraka stranih kompanija koje su na teritoriji Palestine obavljale poštansku službu na osnovu ugovora o koncesijama. Od 1919 g do 1948 g.

poštanski saobraćaj se nalazio pod kontrolom britanske vojne uprave. Pojedini primerci maraka iz tog perioda su takođe zastupljeni na izložbi.

U ovu grupu uvršćene su i taksene marke, tzv. fiskalije koje su lepljene na komercijalna dokumenta upućivana poštom.

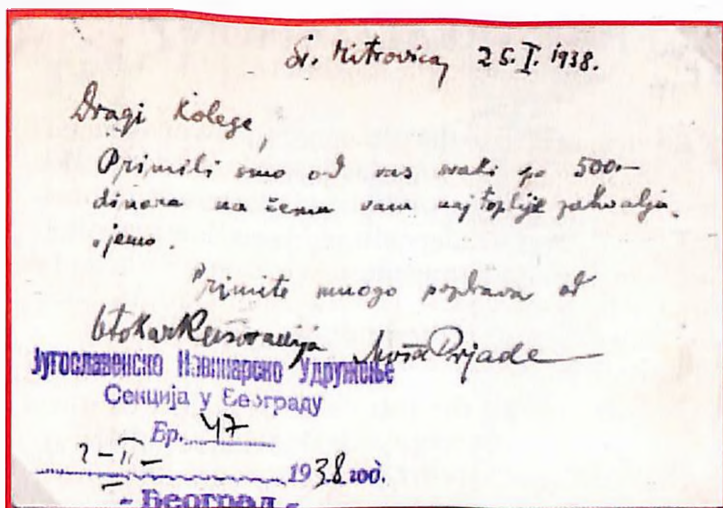
Izložen je redak primerimak KKL marke - nalepnice na isečku sa pisma poslatog iz Štipa 1940. godine sa jugoslovenskom markom. Izložene su i druge KKL marke koje zbog svoje namene predstavljaju zbirku izuzetnih dokumenata.

PISMA

Sakupljena pisma potiču iz prepiske jevrejskih firmi i pojedinaca počev od poslednjih decenija XIX veka i pružaju podatke o prisutnosti i raznovrsnosti poslovanja jevrejskog življa.

Pisma su zbog redovnog otpremanja poštom frankirana potrebnim poštanskim markama. Pored pisama frankiranih marakama tzv. redovnih izdanja izložena su i pisma frankirana sa prigodnim markama izdatim povodom značajnijih događaja. Na dokumentima koja su sadržaj komercijalnih pisama neretko su zalepljene taksene marke. dok se na

kovertima obično nalaze amblemi firmi, često sa dekorativnim zaglavljem (vinjetom) sa osnovnim službenim i reklamnim porukama. Imena vlasnika na ovim dokumentima pokazuju da se radi o porodičnim firmama; na primer Braća Levi, Braća Arueti, Braća Zunana, Adanja i Nahmijas, Emil Kraus i sinovi, Herm. Polacka i sinovi, Maksima Flašera i Majera,

SRODNA DOKUMENTA

Prikupljene i izložene objekte u ovoj grupi povezuje opšte usvojeni kriterijum, da spadaju u judaiku. Izuzetno maštovit je plakat iz zarobljeničkog logora za Jevreje oficire u II Svetskom ratu na kojem su prikazani crteži pisama sa stvarnim imenima i adresama zarobljenika.

Telegrami ukoričeni u knjigu su vredno svedočanstvo o društvenom kontaktu građanske jevrejske porodice u Hrvatskoj krajem XIX veka. Ostali telegrami se odnose na dramatična ratna i posleratna događanja: potraga za nestalim licima i sl.

Novčana menica poznatog menjača Davida Haima iz Beograda svedoči o kretanju novca u pedesetim godinama XIX veka.

Mirko Caran

FROM CONCEPT TO REALIZATION

This year's exhibition „The documents of philatelic Judaica II“ is a logical sequel to the first exhibition held under the same name in June 2006.

The entire material has been sorted and displayed in groups. Each group has its introductory sheet with detailed explanation of the criteria for adequate classification and objects' connecting. Whenever it was needed, due to certain exceptions in the characteristics of the material, subgroups with their own introductory sheets were formed. In this way, the fluency of exhibited material has been achieved, with the necessary explanations attached, which additionally contributes to the organization of the exhibition, without compromising with the essence of philately - postal manipulation with or without postal stamp. Focus is not only on stamps but also on postal documents, which leads to more completed connecting of performed written communication to the content of documents about presence of Jewish population in these areas.

Therefore, along with the consistent consideration of these principles, that every object exhibited is directly or indirectly con-

nected to the presence of Jews on the lands of former Jugoslavija, it has been provided that once well known names from business, trade, culture, firms, law and other fields rise again.

PICTURE POSTCARDS

In the last decades of XIX century picture postcards showing populated areas, city architecture, reproductions of art, portraits, various advertising contents appeared in postal circulation.

Displayed picture postcards originale from Jewish publishers who lived in areas which, after World War I were formed into The Kingdom of Jugoslavija.

Names of publishers and printers were most often printed at the back, and on exhibit sheet they are displayed enlarged, by the postcard's edge. Most often, names of publishers from Belgrade can be seen - Mosha Cohen, Solomon J. Cohen, Isak Bencion, S. Meshulam, from Zemun - Isak Levy, in Sarajevo - Leon Finci, Stationery Altarac, in Petrovgrad - Hugo Rais, in Zagreb - R. Mosinger, and others.

POSTCARDS

The introduction of postcards to postal circulation started in the second half of XIX century.

POW AND ILLEGAL
POSTAL MATERIAL

In irregular circumstances, military post, POW post etc, postcards were shipped without stamps, but supplied with appropriate postmarks of postal manipulations.

POSTAGE STAMPS

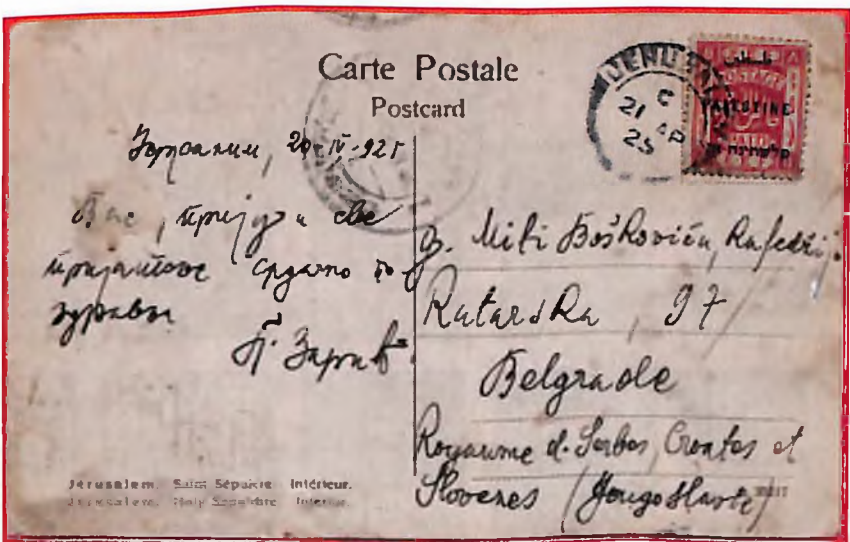
Here as well postage stamps have been exhibited as part of postal shipping, but also some separate examples whether because for their drawings were used works of art by Jewish painters or portraits of Jews were displayed.

Tax stamps, so-called fiscals, which were put on commercial documents shipped through mail, were added to this particular group.

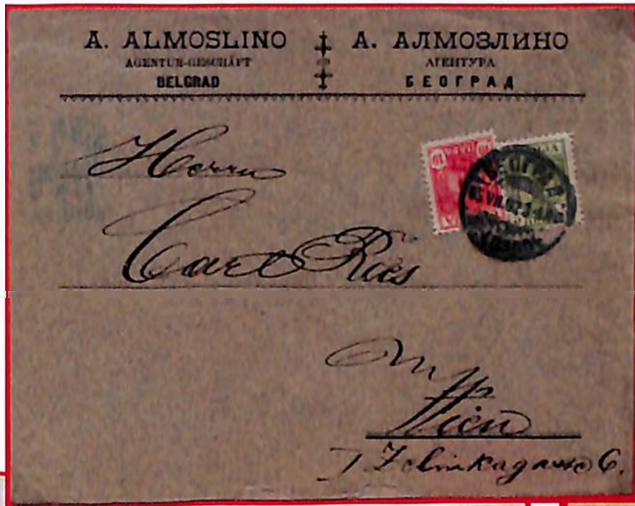

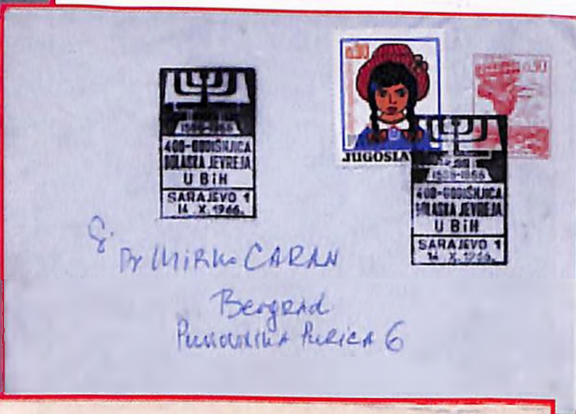
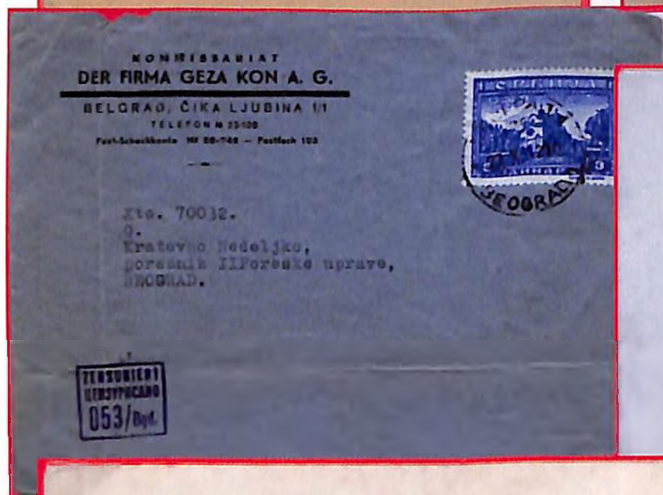
LETTERS

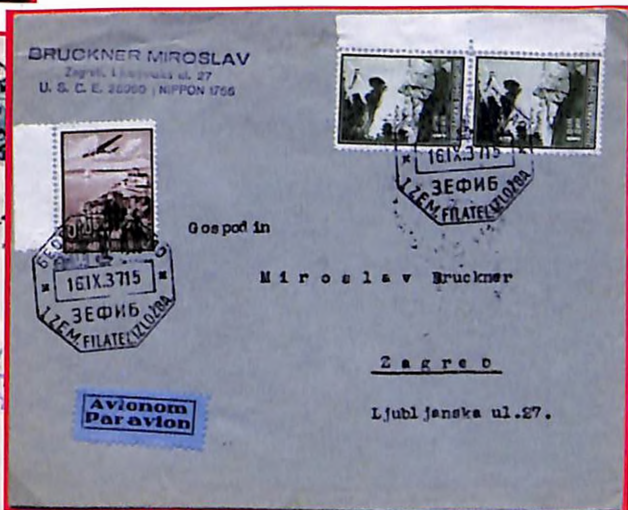
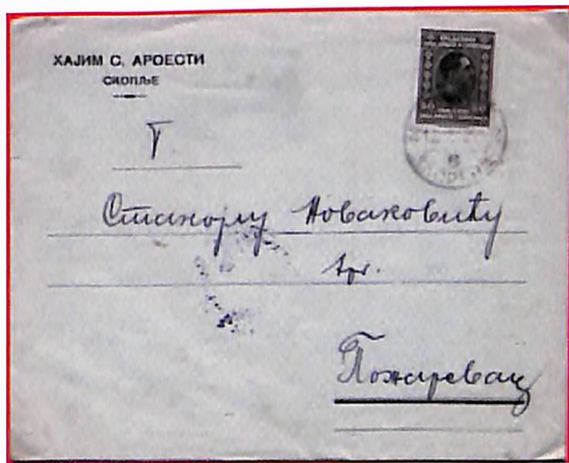
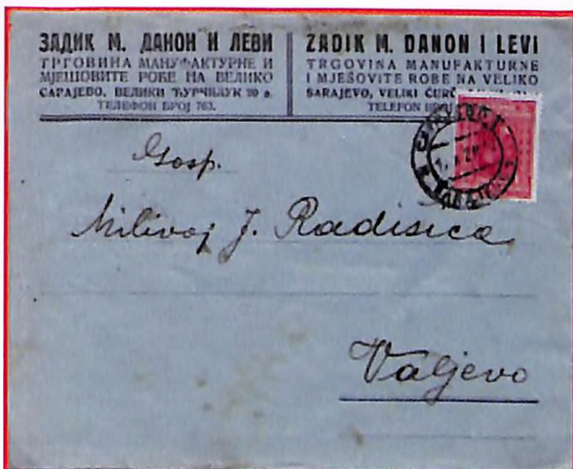
Collected letters originate from the correspondence of Jewish firms and individuals, starting in the last few decades in XIX century and provide data about presence and variety of business led by Jewish population.

On documents that are contents

of commercial letters government stamps are often to be found, whereas on envelopes we can mostly encounter firms' emblems, often with decorative title (vignette) with major official and advertising messages. The names of owners in these documents indicate that those were family businesses for example Levy Brothers, Arueti Brothers, Zunana Brothers, Adanja&Nahmias, Emil Kraus&Sons, Herm. Polacka&Sons, Maxim Flasher and Mayer's...

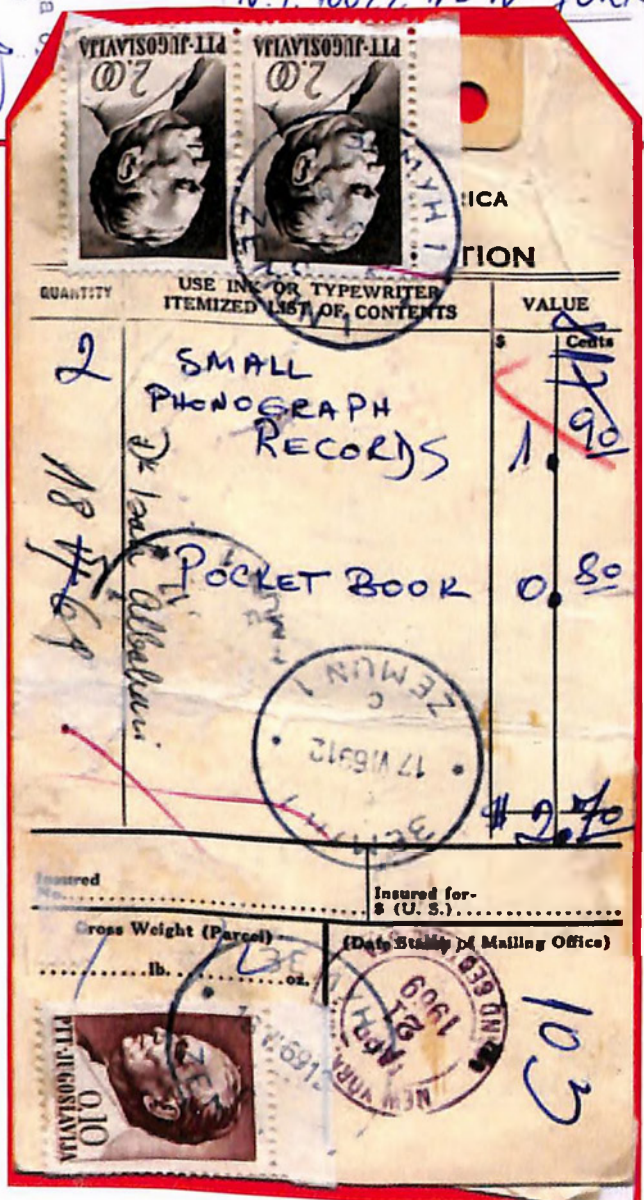

RELATED DOCUMENTS

Objects collected and exhibited in this group are connected by the generally adopted criteria - that they belong to Judaica. Highly imaginative is the poster from the POW campus for Jewish officers from the WWII which displays drawings of letters with the original names and addresses of the prisoners.

Telegrams compiled in a book are a valuable testimony about social contacts of Jewish middle-class family in Croatia in late XIX century. The other telegrams are about dramatic war and after-war events: search for missing people etc. The note of well-known exchange David Haim from Belgrade demonstrates money circulation in the 50s in XIX century.

Својом наредбом
Франц Топал
и Силва А. Д.

СТОВАРИШТЕ КОЖА на ВЕ
КУПОВИНА СИРО
Ж. Д.
БЕОГРАД
ЦАРИНСКА УЛИ
ИМПЕРИЈАЛ СКОПЈЕ
Франц Топал
Фриц Валтел и Силва А. Д.
Х. Јаурин, Колеџ

Телефон београд
Телефон београд
Телефон београд

Гос

Иван Мост по гандену Вашо

СТАТИ и уношљиван Вас да ни исту споту од Дем

Са карактерном Вашо делово порубите у налик да сам вас неколико да

купите се Вашо делово карактерно

Београд

РАЧУН 289

8
Земун I
Земун I

ЈУГОСЛАВИЈА

ПРОВОДНИ ЛИСТ
PROVODNI LIST

17

Примет
Примет
i паket

Садржина
Садржина
pletena roba

Бројност
Вредност

Откупна
Откупна
50

г. Albert Engler, trg
Subotica

Тексти
Тексти

19: 300

Земун I
16. VI 1944

МИНИСТАРСТВО ПОШТА 3509

РАДИО ТЕЛЕГРАМ

Radio Beograd

ELI- IVEZIC BEOGRAD

Датум издања	Дан и час издања	ИД	Бр. телеграма	Порука	Дан	Час
BERB	12 0200 64	STOCKHOLM	1011	26	18	10

ЈАВЉАМ СЕ РЕДОВНО ПО ЛЕВИЈУ ПОСЛАО ПИСМО I
ПАКЕТ СТОП ДОЈ ПОВРАТАК НАДАН СЕ ОД ДВАДЕСИТ ДО ДВАДЕСЕТ
ДВАДЕСИТ ПЕТОГ ЈУГУСТА ИММОГО ВАС ОБИДВОЈЕ ВОЛИ - СТАНИ -

803

ПРОВОДНИ ЛИСТ
PROVODNI LIST

Bulletin expedition

1 Omet Zepira

Bela Pollak Neogy
Zagreb
Vlasta ul 47

Тексти
Тексти

1500

Charge to the account of

WESTERN UNION CABLEGRAM

To: YUGOSLAV LEGATION
БЕОГРАД

ЗА ВИШЕКОГА МОЛИМ ИЗДАЈТЕ ПАСОС HERMAN HOFFMAN I TERZI DE
ИМА ЗАКОНСКЕ ВОЈНОСНОСТИ СТОП ЈЕНКЕЈАКО УДРОЖЕЈКЕ УМЕР УОМ
ГАРАНЦИЈУ АБР 1344.

НО: DR. PAUL BRUDNER
с/о YUGOSLAV EMBASSY
180-16th Str.

ТИШАНКА

БРАЦА ФИШЕР
TVORNICA OZDENJE
LIMENE METALNE HOBE
BAČKA TOPOLA
POST PRISTAJAC II.

Првите показу сарадња,
да се провериће о ваших једини
цимама, те адјунду квалитет
ваших ваби робот

Мачен Sie eine Probebestellung,
damit Sie sich von unseren
billigen Preisen, sowie
vorzüglicher Qualität unserer
Waren überzeugen.

Stevan Petrović
Trgovina beljeza

Rosanda Ljance
Pislarkec

POŠTNA SPREMNICA

Za znamko *1680*

Povzetek *1860*

adu. xam. slo. v. g. d. o. e. l.

poljimatve (oj. vretca)	Vsebina	Vrednost
<i>1</i>	<i>manufakturi</i>	<i>500 k</i>

Bokor Atyao

Budapest

20 kg - R

*Edes Brágrám, jól va
an, firteluekhuül levint a hirt 52
dela hirt, hogy segitessim kajafat is hirt
Felix vasarkonyirol az elhelyekad
huzand. Panta Helaror Kuuauju
kannak irlete barátfi, tudon
levelit and is már solatof, k
nygy jua ha pírure van mi
is je imise, igen videruf
valamit vaukhatof jallaly seg
dukhathof koris. Ha veltan al
akbel, mi soraitokra mindet
lak vretet jua*

Zensurient
ICE
L'empereur
108

COMITE INTERNATIONAL DE LA CROIX - ROUGE
Agence Centrale des prisonniers de guerre
GENEVE - SUISSE

DEMANDEUR — ANFRAGESTELLER — ENQUIRER — POSILJALAC

Nom - Name - Prezime **DEUTSCH**

Prénoms - Vorname - Christian name - Ime **FELIX**

Rue - Strasse - Street - Ulica **VINKOVIĆEVA 25**

Localité - Ortshaf - Locality - Mesto **ZAGREB**

Département - Provinz - Country - Pokrajina **HRVATSKA**

Pays - Land - Country - Država **F.N.R. JUGOSLAVIJA**

Message — Mitteilung — Message — Saopćenje

*Došli su našim, srećnim de karakteri stricima i porodici — izšli su
više, ali porodične (karakteristične) — (svi su se uvek izdali uvek od stricij
svoj karakter) — (na preko 20 rudi, izlasko 20na i porodice vici).*

**DOBILI NATRAG NAŠU POŠTU. PIŠEMO
TI STALNO. ZABRINUTI ZA TVOJU SUBINU.
ZAVILI SMO SE PREKO GOSPODE VEKROVIC.
MI ZDRAVI. POZDRAVI MIRICU DITU. ŠALOM!
FELIX, RODITEYI.**

20. V. 1948.

DESTINATAIRE — EMPFÄNGER — ADDRESSEE — PRIMALAC

Im - Name - Prezime **DEUTSCH**

Prénoms - Vorname - Christian name - Ime **ESTER**

Rue - Strasse - Street - Ulica **P.O.B. 1351 ŠAR HAANAKIM**

Localité - Ortshaf - Locality - Mesto **HAIFA**

Département - Provinz - Country - Pokrajina **JISRAEL**

Pays - Land - Country - Država

REPONSE AU VERSO
Faire réponse sur l'adresse

REPLY OVERLEAF
Reply on reverse only

2939
БЕГРАД 2
П. Р. - С. П.

ПРИМОЉИТЕЛНИ ЛИСТ - СПОУЧЕНИ
Bulletin d'arrivés

ПАМУЧНО
P.P.F.

Брнок Барук

Коча Мунџоџа

7 20

C. D. GAON, ZAGREB
TVORNICA TRIKOTAŽE I PLETENE RO

ZAGREB, 27. V. 1939.
 ORGE TUŠKANA UL. 43

Sve dopise nasloviti
ZAGREB 1
 Pošt. pret. 179

Faktura 2281.

TELEFON INT. TV
 PR
 BRZOJAVNI NAB
 GIRO
 NARODNE BANKE
 FILIJ
 BRAT ŠEVA

FILIJALA POŠTANSKE ŠTE
PRIZNA

na iznos od 2.70

slovima Dinara dvanaest

knj. 1000

uplaćen danas na ček, račun

Ime vlasnika ček. računa:

Popunjava uplatilac

TVORNICA ČARABA

14

AVRAM LEVI SADIĆ, SARAJEVO

TELEFON INTERKOMAS 12-11

BRKODJAVNI KLIŠE SARAJEVO

Sarajevo, 14. maja 1939.

Račun N. 79

Plativo i utu

Östmark

Am 12. 1939.

LEVELEZÓLAP

Herrn

dr. Fränkel Endre

Arzt

ALT PRERAU

Post Wilden Damm

Postamt Dornau

Aufgabennummern

86
Wien 3

Begleitadresse¹⁾
 Bulletin d'Expédition

Ursprungsland / Österreich
 Pays d'origine / Autriche

Paßes / Colis
 Güterfrachten / Déclarations en douane
 Rechnungen - Factures
 Begleitbescheinigungen
 Ursprungsscheine / Certificats

Art der Verpackung
 Nature de l'emballage

2
Leute

Eingebobene Gebühr
 Taxe perçue

3.50
2.30
5.80

Wertangabe²⁾
 Valeur déclarée

Neunhundertzwanzig Pfund 92
663.

Herrn R. Abraham
Finkovci

Bestimmungsort und Land
 Lieu et pays de destination

Strasse und Nummer
 Rue et numéro

Gewicht - Poids

kg g
 kg g
 kg g

²⁾ Gebühretbetrag in Worten schriftlich anzugeben
³⁾ Gebühretbetrag aus in Sätzen aus

Gebühren
 Droits de douane⁴⁾

⁴⁾ Dem Zollamt des Bestimmungslandes ausfüllen

Weg / Voie

Austauschamt / Bureau d'échange

Valeur

Upraviteljstvo sabirnog logora Jasenovac

JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ - BEOGRAD

936 6-15-6-14 II

Katica Fuchs.

SAVEZ JEVREJSKIH ODRUŽENJA JUGOSLAVIJE

Reg. št. 936/II

Don. K. 6

Vukovar

St. Gringo

STAMP: BEZBESNO PREGLEDANO

Postkarte

Stamp: 294

Heim

Andrea Fraibich

Alt Perain

Postkarte durch den ...

via Brindenburg

Salje zatočenik: Grupa I Lanišćani

Ime i prezime: *David Fock*

Podarimo pakete prijateljima ...

Volite li volite!

Nakon slanja, ne plašite se paketa ...

Blagosloveni Lanišćani ...

PLAZBENO

Dne *11-VII* 1943

Pisanje je nagrada za dobar rad i vladanje, i daje pravo na primanje paketa.

Salje: zatočenik br. 3750

Ime i prezime: *Kuzpic M. Julis*

Paket primio - hvale molite prijatelje ...

Zoltana i idu ...

Šumica, Porobranja ...

Spreta

Dne *11.VI* 1943

Pisanje je nagrada za dobar rad i vladanje, i daje pravo na primanje paketa.

Kriegsgefangenenpost

Postkarte

JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ - BEOGRAD

2629 K.20-1-2/x-I

Schoer Elisabeth

Gebührenfrei

Absender:

Vor- und Zuname: *Ser Oskar, Barakaz*

Gefangenenummer: *2969/KC.*

Lager-Bezeichnung: *Barakaz*

Kriegsgef.-Offizierlager VI C

Osnabrück-Eversheide

Deutschland (Allemagne)

Empfangsort: *Zemun.*

Straße: *Gneizrenau 5.*

Land: *Croatien.*

Landesteil (Provinz usw.): *Niz. Zrvara Hrvatska.*

Stamp: 143.89

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
DOPISNICA

JEVREJSKI ISTORUSKI MUZEJ - BEGRAD

Reg. br. 6448 k. 29-11-1/5

Lara y Finzi
1/2 Koryevool O.

Mostar
Kr. Tomislavac
ul. br. 111

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
DOPISNICA

Reg. br. 6417 Signaliz. k. 24-11-1/4

Gospođa
Hermína Tur
pensionerka

Larajevu
Lidkovića br. 111/1
vrata 5.

Mila moja Leko!

21/II 1944

Čuvši som primila Tvoj
paket, na kojem som se jako
vala. Šepa te hvata no svemu
zbiljnom je bio bogat, konac se
primila a bio mi je i potreban.
Jesi naobom došla sve sestri
osim Klare jer znom da je bila
gori te jeste li svi redovi jer se
brinem za vas
Lijni vas pozdravim om: Gubi. U
obrac som tako pri
Kn. 200 čega hvata vasu som
karticu primila

Mergjano

Lobograd kraj Mostara

Offizier Theodor...
Bilježnik...
Posta...
BEOGRAD

[Heavily obscured and mostly illegible handwritten text, possibly a letter or document fragment.]

[Heavily obscured and mostly illegible handwritten text, possibly a letter or document fragment.]

RED PLOVIDBE
IZMEDU
STAROG I NOVOG BEČEJA
Vasi od 3 oktobra 1944

IZLOŽBA / EXHIBITION
Dokumenta filatelističke judaice II / Philatelic judaica documents II
Jevrejski istorijski muzej, Beograd / Jewish Historical Museum, Belgrade

MENADŽER IZLOŽBE / EXHIBITION MANAGER
Aleksandar Saša NEČAK

IDEJA I KONCEPT / IDEA & CONCEPT
Mirko CARAN

VIZUELNI IDENTITET / VISUAL IDENTITY
Svetlana i Tugomir BRUKNER

IZLOŽBENE VITRINE / EXHIBITION FRAMES
PTT Muzej / PTT Museum

IZDAVAČ / PUBLISHER
Jevrejski istorijski muzej, Beograd / Jewish Historical Museum, Belgrade

ZA IZDAVAČA / FOR THE PUBLISHER
Vojislava RADOVANOVIĆ, Museum director

UREDNIK / EDITOR
Vojislav BEGOVIĆ

PREVOD NA HEBREJSKI / HEBREW TRANSLATION
Julija CARAN

PREVOD NA ENGLISKI / ENGLISH TRANSLATION
Ana CARAN

TEHNIČKI UREDNIK / TECHNICAL EDITOR
Darko NOVAKOVIĆ

ŠTAMPA / PRINT
„ZLATNI PRESEK“ - Beograd

TIRAŽ / NUMBER OF COPIES
200

Jevrejski istorijski muzej se zahvaljuje na pomoći i podršci
sponzorima izložbe.

For the assistance and support the *Jewish Historical Museum* thanks to
Exhibition sponsors.

DOKUMENTA F

PHILATELICE

DOKUMENTA FILATEL

PHILATELIC JUDAI

ISTICKE JUDAI

CA DOCUMENT

DOKUMENTA FILATEL

PHILATELIC JUDAI